

en bedre, sier bokaktuell økonom: motoren

FAKTA

Ha-Joon Chang:

■ Sørkoreansk økonom og forfatter som underviser i samfunnsøkonomi ved Cambridge University.

■ Boka «23 ting de ikke forteller deg om kapitalismen» er nå oversatt til norsk av Roman Linneberg Eliassen på Solum forlag.

at økonomi er et domene som er uavhengig av politikken, bare basert på teknologisk utvikling. Men du må anerkjenne at økonomi er en konstruksjon som også er basert på politiske kompromisser og sosiale normer, sier han.

Dersom vi for eksempel godtar at automatisering gjør oss overflødige, er det lett å gå med på argumentene til kapitalister som vil minske arbeidstakernes rettigheter. Økonomen mener vi ikke må kjøpe den fortellingen.

– Vi må feire automatisering som en vei til frihet og muligheter for menneskeheten, sier Chang.

Skylda for problemene på arbeidsmarkedet i dag legger Chang på innstrammingspolitikk.

– Det har ført til for lite etterspørsel, slik at bedriftene ikke investerer og skaper jobber. Regjeringene burde bruke offentlig pengebruk til å skape jobber, sier han.

Nye trafikkregler

Chang er ingen antikapitalist, men en som mener kapitalismen må tøyles. «Kapitalismen er det verste økonomiske systemet, bortsett fra alle de andre», er en linje han gjerne drar. Det han vil bort ifra er den frie markeds kapitalismen.

– Hvis kapitalismen ikke styres, skaper det masse problemer. Før vi oppfant bilen, hadde vi ikke trafikklys eller setebelter. Det kom fordi vi oppfant en så kraftig maskin. Og når bilen blir enda kraftigere, trenger vi strengere trafikkregler, sier Chang.

Etter finanskrisa mener han én trafikkregel bør være krav om godkjenning av nye finansielle produkter. En av grunnene til at markedet krasjet var at det ble laget for kompliserte finansielle produkter.

– Jeg er en pragmatiker. Jeg mener man må se hvert økonomiske problem for seg, og finne en løsning som passer.

ingridga@klassekampen.no

■ PENGEPOLITIKK

BØR SETTE OPP RENTEN: Norges Bank.

FOTO: VIDAR RUUD, NTB SCANPIX

Et enkelt mål

Bør Norges Bank styre etter et inflasjonsmål?

Jørgen Juel Andersen
RENTENIVÅ

Ifølge Sentralbankloven fra 1994 skal styringsrenten bidra til en stabil utvikling i sysselsettingen og settes slik at inflasjonen (den årlige prisveksten) over tid ligger på 2,5 prosent.

– Dette kalles «fleksibel inflasjonsstyring». Norges bank har fleksibilitet til å sette renten lavere enn den som gir 2,5 prosent inflasjon hvis sysselsettingen er unormalt lav – for å stimulere bedriftene til å låne, investere og ansette.

Inflasjonsstyring ble lenge sett på som en suksess. Etter en lang periode med ustabil inflasjon, sysselsetting og vekst på 1970- og 80-tallet, fulgte nesten 20 år med lav inflasjon, stabil vekst og høy sysselsetting, fram til finanskrisen i 2008. Overgangen fra ustabilitet til stabilitet rundt 1990 falt sammen med at mange sentralbanker innførte inflasjonsstyring.

Nå har imidlertid troen på inflasjonsstyring begynt å slå sprekker. En grunn er at store kriser, som finanskrisen, ofte utløses av bobler som sprekker – som bolig- og børskrakk. Flere frykter at pengepolitikken kan ha

bidratt til å forsterke slike kriser.

I Norge har vi i mange år hatt lav rente, høy gjeldsvekst og høy vekst i boligprisene. Dette har skapt en bekymring for at en fremtidig krise kan bli unødvendig dyp. Et plutselig fall i sysselsettingen kan føre til at mange ikke klarer å betjene gjelden sin. Bankene taper da penger og må øke utlånsrentene for å kompensere. Økt rente reduserer bedriftenes investeringer, og gjeldsproblemene forsterkes. Sysselsettingen faller da ytterligere.

Norges Bank kunne kanskje redusert risikoen for en slik vond spiral ved å «lene seg mot vinden» og sette opp renten nå. Dette vil sannsynligvis redusere sysselsettingen, men også begrense låneiveren og dermed redusere kriserisikoen.

Likevel er det ikke opplagt at inflasjonsmålet bør svekkes og endres på denne måten, eller byttes bort mot andre mål. En uavhengig sentralbank med mye makt bør være gjennomslagskraftig og forutsigbar. Inflasjonsmålet gjør det enkelt for Norges Bank å forklare hvordan renten bestemmes. Inflasjonen er også enklere å måle enn sysselsettingen, og bobler er notorisk uforutsigbare. Om rentesettingen baseres på usikre prognoser og gjetting blir det vanskelig for politikere, husholdninger og bedrifter å forstå hva renten kommer til å bli, selv i nær framtid. Dette kan skade deres evne til økonomisk planlegging.

Jørgen Juel Andersen,
førsteamanuensis ved BI

En av mytene er at vi lever i en postindustriell tidsalder.

gå gjennom den samme materielle framgangen som vi har gjort i vår rike del av verden.

– For fattige land er økonomisk vekst og produksjon et spørsmål om liv eller død. Når du produserer flere ting, gjør du livet bedre, sier han.

Innstramming har skylda

Ett prinsipp gjelder imidlertid for både fattige og rike land: Produktiviteten er avhengig av at vi organiserer folk slik at de er nyttige og produktive.

– Det er en feiloppfatning

at markeder er naturlige. Markeder er politisk skapt, og mange jobber er politisk skapt. Du må jobbe med markedet, men innse at det er noe du kan gjøre, sier han.

Formålet med forfatterens myteknusing er å vise at det er mer vi kan gjøre med økonomien enn vi tror. Og store deler av økonomien er politisk styrt allerede, uten at vi tenker over det. I boka påstår han blant annet at vi fortsatt lever i planøkonomier.

– Mange på venstresida tror

«Vi må gjenopplive industrisektoren, uten at det betyr at vi skal begynne å lage sko igjen»

HA-JOON CHANG

Askill Halse

Anna Godøy

Roman Eliassen

Jørgen Juel Andersen

Sara Cools